

Krystaller i de danske mineraler - og andet godt

Tekst og mikrofotos af GURI MAZANTI-ANDERSEN

Der findes en del krystaller og mineraler i Danmark, og selv om de sjældent er så store og flotte, som vi finder dem i de andre skandinaviske lande, så fortjener de nu alligevel at blive trukket lidt frem i lyset. Vi har mange fossiler i calcit - og finder dem også i flint og i chalcedon - og nogle af dem er dækket af pyrit.

Chalcedon er en botryodal, drueklaseagtig, tæt, fibrøs kvartstype. Findes ofte sammen med flint. Flint - delvis dækket af halvgennemsigtig chalcedon - kan slibes til fantastiske smykker, hvor det ser ud, som om man kan se ind i midten af stenen.

Flint er en kryptokrystallin kvartsvarietet, som er sej og hård og findes med meget flotte striber - kan til tider ligne agat - og kan være en meget flot smykkesten. Et søpindsvin i flint er i virkeligheden et aftryk fra indersiden af et søpindsvin, fordi den tynde calcitskal er knust og forsvundet. De kan poleres smukt, og er de små, så kan der laves et meget dekorativt smykke. - I hulrum i flinten findes ofte klare og strålende bjergkrystaller og calcitkrystaller.

1. Gips krystaller fra Røsnæs

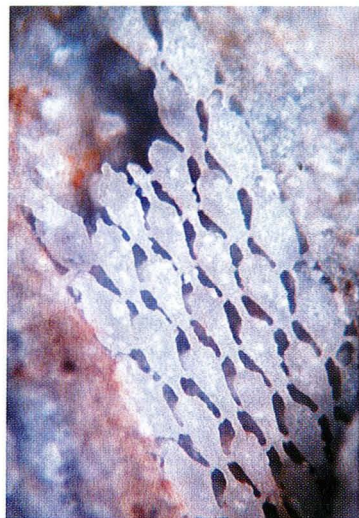
Bryozoa er små dyr, der danner kolonier i calcit, og som findes i kalk og flint og på skaller og sten. En sådan koloni kan også være helt eller delvist ændret til chalcedon, og så ses kolonidannelsen tydeligt.

I det plastiske ler i Iskrænterne på hver side af Lillebælt kan man finde forskellige mineraler og fossiler. Plastisk ler er en fed og klistret lerart, hvor man skal være forsigtig med at gå, fordi den meget nemt skrider ud.

Med lidt held kan man finde mange ting i leret. Gips i pæne krystaller, silkespat, hajtænder, pyrit og pyritiserede fossiler.

Løst Lergrav ved Randers findes baryt kugler (tungspat) og aflange, radialstrålede baryt noder (agregater). Slår man på dem, så de deler sig, så finder man fine, klare barytkrystaller inde i centrum.

I Fakse Kalkbrud findes mange spændende fossiler i koralkalken. Der er også dolomit, som er et kemisk

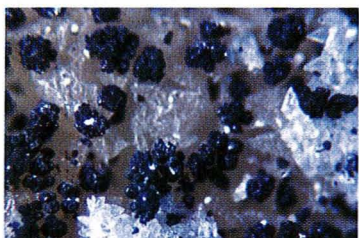
5. Bryozor fra Stevns Klint

4. Baryt krystaller fra Ølst Lergrav

3. Chalcedon på søpindsvin fra Stevns Klint

2. Manganoxyd fra Faxe Kalkbrud

6. Insekt i rav

sediment - og flint. På dolomitten kan man se flade 3-kantede calcitkrystaller, hvor den 3-kantede form understreges af en rille. Ovenpå calcitten ses af og til nogle små metallignende knolde - det er manganoxyd.

Heliadernes tårer. Solgu den Helios havde lånt sin søn Phaeton solvognen for en enkelt dag at køre den hen over himlen, men hestene lystrede ham ikke.

Og solen kom ud af sin bane. Den for vildt hen over himlen, satte den i brand og de utallige stjerner i mælkevejen opstod. Dernæst kom den jorden nær, og den olympiske gud Zeus slyngede sin lynild mod Phaeton. Død styrtede han i floden Eridanus,

hvor nymferne begravede ham.

Hans tre søstre, Heliaderne, blev forvandlet til popler ved flodbredden. Deres sorg over broderen ophørte ikke, og altid strømmer deres tårer, der er gyldne som solens lys, i floden, hvor de af solen bliver hærdet til rav.

Det er Nordens guld - ravet, som her er beskrevet i den græske mytologi.

Rav i Danmark er 30-50 millioner år gammelt. Det er "forstenet" harpiks fra træer. Det er fantastisk, at noget så smukt kan komme ud af den klæbrige, ækle masse, som så ofte har generet os, når vi har haft med nåletræer at gøre. Ud af sprækker i barken trænger dråbe efter dråbe af ravnæsken og løber ned ad riller i barken

og ned i åen, hvor de efterhånden stivner. Væsken er klæbrig, og den tager det med sig, som den møder på sin vej.

Det er en oplevelse at tage et stykke rav med et insekt indeni og anbringe det under mikroskopet. Ravet skifter farve og insektets konturer ændres, når ravet drejes i lysets stråler. Nogen gange fornemmes insektets kamp for at komme fri - andre gange er det så utrolig smukt, at man uvilkårlig er på vej ind i drømmeland.

Kilder:
MINERALER af Gorm Jessen
GYLDENDALs store opslags-
bog RAV - stenen der flyder
og brænder

*Dvergsmide -
Fjellheimens gjemte skatt
Ei nisser og dverge
(i dag kan vi si det)
har skapt deg i berget
Men ingen undres at
tanken slik gikk vide*

*Bergkrystall -
Fjellets egen juvel
skjult i berget det bl
i mengder uten tall
Neven min har deg n
nyberget, ren og hel -
Velkommen i min stall*

reX

sammen. Selvsagt er vi misunnelige. Men likevel, vi angrer ikke på at vi lot turen være den gang på begynnelsen av 90-tallet, selvom motivasjonen ikke var at en gjeng utenlandske mineralhaier og notoriske miljøkriminelle skulle stikke av med stoffen som jeg selvsagt ville ha hatt i samlinga. Men kjøpe den på ei messe i utlandet, nei takk! Faktisk ville det vært bedre om våre hjemlige balansekunstnere på lovens sleipe egg hadde tatt hånd om dette, jeg kjenner et par som til tross for klare lovbrudd har en viss stil og hederlighet i behold og som atpåtill har et reelt behov noen skillinger. Flinker til å levere til museer og samlere er de også, og for kjentfolk greie å ha med å gjøre, - gråsome! De kunne kanskje bli gode oppsynsmenn og/eller museumsansatte?

Det går mange rykter om aktivitetene ved Dyrfonn i fjor, mange har vært der, mange har sett hva som har foregått. Det er kjente norske samlere og mineralhandlere. Det har vært hysj-hysj, og sjøl fikk vi ikke greie på dette før vi leste om det i de utmerkede utenlandske mineraltidsskrifter vi har bytteordning med. Et av dem bebuder forøvrig en større artikkel om dette til høsten, av en kjent norsk størrelse. Vi får følge med, men det blir kanskje anledning til å ta seg en tur for noen og enhver. Kanskje steintreffet i 1999 burde ha vært lagt til Dyrfonn og ikke til Eidsfoss?

Den store stoffen

Seint i fjor høst ble det observert en stor stoff i åpningen til den store drusa på Dyrfonna. Så tung var den at det var så vidt to mann klarte å flytte på den. Noen oktoberdager seinere var den vekk!

Det var visstnok et praktkeksemplar og den var strødd med anatas, kvarts og adular. Det skulle være artig å få tatt rede på hvor det ble av den, eller fått hånd om et foto. Men den behøver selvsagt ikke være så langt unna forekomsten. Nedgravd? Eller delt opp i biter og fraktet ned på vanlig måte pr. ryggsekk. Men det koster ikke mer enn 8000kr/time å leie et helikopter, det kan ha blitt løsningsen og veien til rask og god fortjeneste. Kanskje befinner den seg allerede" trygt" i et museum eller hos en cashvillig samler.

Kilder:

Lapis 12/98

Mineralienwelt 1/99

The Mineralogical Record 1/99, 3/99

Rivista Mineralogica Italiana 1/99

STEIN 1-4/88-4/96